

“Підприємницька діяльність”

- 1. Сутність підприємницької діяльності*
- 2. Характеристика організаційно-правових форм підприємницької діяльності*
- 3. Договори і форми забезпечення договірних зобов'язань*
- 4. Форми співпраці в сферах виробництва, товарообліку й торгівлі, фінансових відносин.*

Під підприємництвом розуміють ініціативно-самостійну, господарчо-комерційну діяльність окремих фізичних та юридичних осіб, що орієнтовані цілком на отримання доходу. Така діяльність здійснюється від власного ім'я, на власний ризик та під власну майнову відповідальність окремої фізичної особи – підприємця або юридичної особи – підприємства (організації).

Головними функціями підприємницької діяльності вважають:

- ✓ *творчу* – генерування та активне використання новаторських ідей та пілотних проектів, готовність до виправданого ризику та вміння ризикувати у бізнесі (підприємстві);
- ✓ *ресурсну* – формування та продуктивне використання власного капіталу, а також інформаційних, матеріальних і трудових ресурсів;
- ✓ *організаційно-супроводжуючу*, тобто практичну організацію маркетингу, виробництва, продажу, реклами та інших господарських справ.

До принципів підприємницької діяльності відносяться:

- ✓ вільний вибір видів діяльності;
- ✓ використання на добровільних засадах для здійснення підприємницької діяльності майна та засобів юридичних осіб та громадян;
- ✓ самостійне формування програми діяльності, вибір постачальників ресурсів і споживачів виготовленої продукції, встановлення цін у відповідності з законодавством;
- ✓ вільний найм робітників;
- ✓ залучення та використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних і інших ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
- ✓ вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, що встановлені законодавством;
- ✓ самостійне здійснення підприємцем – юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належаної йому часті валютної виручки за власним бажанням.

Головними ознаками підприємництва є:

- підприємництво здійснюється із самої ініціативи;
- підприємництво здійснюється систематично;
- підприємництво здійснюється на власний ризик.

Суб'єкт підприємницької діяльності — це носій прав і обов'язків щодо здійснення самої ініціативи, систематичної, здійснюваної на власний ризик діяльності з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг і заняття торгівлею з метою одержання прибутку.

Моделі підприємництва

```
graph TD; A[Моделі підприємництва] --> B[Класична]; A --> C[Інноваційна]; B --> D[Орієнтується на максимально ефективне використання наявних ресурсів]; C --> E[Активне використання інноваційних організаційно-управлінських, техніко-технологічних та соціально економічних рішень у сфері різномасштабного бізнесу];
```

Класична

Орієнтується на
максимально ефективне
використання наявних
ресурсів

Інноваційна

Активне використання
інноваційних організаційно-
управлінських, техніко-
технологічних та соціально
економічних рішень у сфері
різномасштабного бізнесу

Моделі підприємництва

Характеристика видів підприємницької діяльності

Вид	Класифікація		Сутність підвиду підприємницької діяльності
	ознака	підвиди	
Ви-роб-нича	<i>Підприєм-ницька діяльність за харак-тером</i>	основна	відносяться види підприємницької діяльності, в процесі яких виготовляються та реалізуються готові до кінцевого споживання вироби
		додаткова	вважаються види підприємництва, які мають не тільки овещественний, але і неовещественний характер, тобто інжинірингова, консалтингова, лізингова, маркетингова, проектувальна, факторингова та подібна діяльність
	<i>Підприєм-ницька діяльність за напрямом</i>	традиційна (класична)	відносяться традиційні види підприємницької діяльності
		частково інноваційна	це вид підприємницької діяльності, що заснований на використанні деяких інноваційних проектів або їх частин
		інноваційна	підприємницька діяльність, що займається впровадженням інноваційних технологій
По-сер-ед-ни-цька	<i>Агенту-вання</i>	агенти:	
		- виробників	представляють інтереси декількох виробників однотипних товарів
		- уповноважених по збуту	взаємодіють на договірних основах
		- уповноважених по закупівлях	займаються підбором необхідного споживачам асортименту товару
		брокери	зводять споживача з продавцем і допомагають досягти компромісу
		комісіонери	самостійно займаються розпорядженням товару у результаті прийому його на комісію від комітента (власника товару)

Суб'єкти торгово- комер- ційної діяльності	оптово-роздрібні фірми	реалізують продукцію виробничого та споживчого призначення з використанням традиційних форм продажу товарів
	торгові будинки	здійснюють експортно-імпортні операції, що включають організацію виставок і реклами, та затвердженням своїх представників в інших державах
	ділери	займаються перепродажем товарів від власного ім'я і за власний рахунок
	дистриб'ютори	закуповують безпосередньо у виробників та реалізують (розподіляють) товари своїм постійним клієнтам
	коміяжори	продають товари з доставкою покупцям
Торгівля акціями	Об'єкти: -промислові товари - нерухомість -майнові сертифікати Форми: -внутрішньо-державна - міжнародна	купівля–продаж акцій різних видів
Біржове підприєм- ництво	Біржа	
	- фондова	купівля-продаж цінних паперів
	- валютна	купівля-продаж золота та інших дорогоцінних металів, іноземної валюти
	- товарна	оптова торгівля масовими товарами та стійкими якісними параметрами
	- праці	облік попиту та пропозиції робочої сили, способствование працевлаштуванню з організацією перенавчання
	Спеціальні операції	
	- ф'ючерсні контракти	займаються контрактами на поставку обумовленої кількості визначеного товару по фіксованій ціні впродовж вказаного в договорі строку
- опціони	договірними обов'язками купити або продати товар (фіксовані права) по встановленим цінам в межах обговореного періоду. Опціони здійснюються відносно конкретних товарів, цінних паперів, ф'ючерсних контрактів	

Головними організаційно–правовими формами підприємницької діяльності є:

- *одноосібна власність;*
- *товариства (партнерства);*
- *об'єднання юридичних осіб*

Господарське товариство – юридична особа, створена на засадах угоди кількох фізичних або юридичних осіб шляхом об'єднання їх капіталів у підприємницькій діяльності за умов: рівного розподілу ризику, прибутку; спільного контролю за результатами бізнесу; безпосередньої участі у здійсненні діяльності з метою одержання прибутку.

Згідно з існуючим законодавством ***до господарського товариства належать:*** акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю; товариства з додатковою відповідальністю; повні товариства, командитні товариства.

Перевагами у розвитку господарського товариства як організаційно–правової форми підприємницької діяльності є:

- широкі можливості для зростання ефективності діяльності;
- збільшення фінансової незалежності та дієспроможності;
- значна свобода дій і вираженість управлінських рішень;
- можливість залучення до управління товариством професійних менеджерів.

До негативних ознак господарського товариства слід віднести:

- можливість банкрутства через професійну некомпетентність одного з партнерів;
- збільшення імовірності господарського ризику через недостатню передбачуваність процесу і результатів діяльності;
- необхідність перереєстрації господарського товариства при виході з нього одного з партнерів

Акціонерне товариство - головна форма організації великих та частини середніх підприємств, капітал яких формується від продажу акцій та інших цінних паперів.

Покупці акцій стають **пайовиками акціонерного товариства**, а покупці облігацій - його **кредиторами**. Воно має корпоративний устрій і функціонує з метою одержання прибутку. Згідно з чинним законодавством акціонерним визначається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства. Загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний фонд акціонерного товариства (акціонерний капітал), який не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства.

Акціонерне товариство діє на підставі установчого договору і статуту. Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори товариства, в яких мають право брати участь усі акціонери, незалежно від кількості та класу акцій, власниками яких вони є. Також в акціонерному товаристві з числа акціонерів може створюватися рада акціонерного товариства (спостережна рада), яка контролює і регулює діяльність правління. Виконавчим органом акціонерного товариства, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є правління.

Контроль за фінансово-господарською діяльністю правління акціонерного товариства здійснюється ревізійною комісією, яка обирається з числа акціонерів.

Привабливість цієї форми підприємницької діяльності для фармацевтичної галузі полягає в тому, що:

- по-перше, вона дозволяє залучати значні грошові кошти, необхідні для організації сучасного високотехнологічного виробництва, із зовнішніх джерел, завдяки об'єднанню фінансових можливостей значної кількості вкладників;
- по-друге, акціонерне товариство є найбільш стабільною формою об'єднання капіталів, оскільки виключення з нього будь-кого з вкладників не супроводжується закриттям або необхідністю перереєстрації акціонерного товариств;
- по-третє, об'єднання значної кількості невеликих вкладників дозволяє зберігати контроль крупних вкладників за діяльністю акціонерного товариства;
- по-четверте, власники акцій за необхідністю можуть позбутися своєї частини капіталу шляхом продажу відповідних цінних паперів;
- по-п'яте, на відміну від державних підприємств, які мають певну підпорядкованість, акціонерні товариства є самоорганізованою та самоврядною системою.

Статутний фонд визначається засновниками акціонерного товариства і має складатися з відповідної кількості акцій, які за згодою акціонерів розподіляються між ними відповідно до внесеного в статутний фонд капіталу.

Внесками до статутного фонду можуть бути гроші в гривнях або в іноземній валюті, а також будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, винаходи, патенти, права користування на землю, воду й інші матеріальні ресурси. Потребу в майні та його вартість визначають і затверджують на загальних зборах засновників акціонерного товариства.

Для стабільної роботи акціонерного товариства створюється резервний фонд, який рекомендується в обсязі, не меншому 15% від статутного фонду. Його формування здійснюється шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку (не менше 5%) до досягнення його встановленої величини.

Статутний фонд утворюється шляхом публікацій в офіційній пресі повідомлення про передплату акцій або шляхом розподілу акцій серед засновників товариства.

Акція – це цінний папір, який засвідчує відповідний внесок його власником певної суми грошей в капітал акціонерного товариства, що дає право на отримання щорічних дивідендів від прибутків в певному товаристві.

Акції можуть бути різних видів, але основними є такі: іменні, акції на пред'явника, прості акції і привілейовані.

Іменні акції закріплюються за акціонером шляхом занесення в книгу записів. Передавання їх іншій особі може здійснюватись шляхом передавальних записів безпосередньо в книзі записів товариства.

Акції на пред'явника – належать особі, яка ними володіє. Вони вільно продаються, купуються і автоматично засвідчують зміну їх власника.

Прості акції дають змогу отримати дохід залежно від результатів діяльності акціонерного товариства. Власник акції бере участь в управлінні й голосуванні на загальних зборах акціонерів.

Привілейовані акції відрізняються від простих тим, що наперед встановлена сума доходу на акцію незалежно від результатів діяльності акціонерного товариства, а при його ліквідації – першочергова виплата на загальних зборах акціонерів.

Акції мають відповідну форму і систему захисту. В акції вказується:

- 1) назва акціонерного товариства і цінного папера;
- 2) вид акції, її номер і дата випуску;
- 3) номінальна вартість, ім'я власника (для іменних акцій);
- 4) кількість випущених акцій;
- 5) термін виплати дивідендів та інша інформація.

Товариство з обмеженою відповідальністю - це комерційна організація, утворена по узгодженню не менш ніж двох громадян або юридичних осіб шляхом об'єднання їх вкладів з метою здійснення спільної господарської діяльності.

Перевагою цих товариств у порівнянні з акціонерними, є значно менший розмір статутного капіталу, який необхідний для його реєстрації.

Товариство з обмеженою відповідальністю являє собою юридичну особу. Капітал такого товариства поділяється на частки між його учасниками, але емісію акцій воно не має права здійснювати.

Учасники товариства з обмеженою відповідальністю не відповідають своїм майном по його зобов'язаннях та несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, в межах вартості своїх внесків.

Члену товариства з обмеженою відповідальністю видається пайове свідоцтво.

Учасники товариства одержують частку прибутку у вигляді відсотка пропорційно їх частці в статутному капіталі. Одержаний прибуток відповідно до рішення зборів учасників може залишатися нерозподіленим. Нерозподілений прибуток поточного року приєднується до прибутку минулих років, який залишається нерозподіленим, і, таким чином, створюється база для самофінансування товариства.

Внески членів товариства з обмеженою відповідальністю можуть передаватися іншим особам тільки з дозволу товариства.

Товариством з додатковою відповідальністю визнається товариство, статутний фонд якого розділений на частки, визначені установчими документами.

Такий спеціально виділений вид господарських товариств зустрічається тільки в законодавстві України. В Європі ця форма господарських товариств в окрему категорію не виділяється, а є різновидом товариств з обмеженою відповідальністю. В Україні таке товариство також фактично діє у режимі товариства з обмеженою відповідальністю.

Учасники такого товариства відповідають за його боргами своїми внесками до статутного фонду, а при недостатності цих сум — додатково належним їм майном в однаковому для всіх учасників кратному розмірі до внеску кожного учасника. Граничний розмір відповідальності учасників передбачається в установчих документах.

В установчих документах має бути встановлена кратність (наприклад, п'ять, сім, десять або інша), що й допоможе при відповідних умовах встановити розмір відповідальності кожного учасника.

Граничний розмір відповідальності учасників передбачається в установчих документах.

Повним визнається товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Діяльність учасників повного товариства є безпосередньо підприємницькою та спільною, а не за допомогою лише внесення коштів до статутного фонду товариства.

Повне товариство створюється на основі установчого договору. Статут для даного виду товариств не потрібен. Установчий договір повного товариства, крім іншого, повинен містити положення про форму участі у справах товариства.

Обсяг повноважень учасників визначається дорученням, що підписується іншими учасниками товариства.

На відміну від акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю передача учасником повного товариства своєї частки (її частини) іншим учасникам цього товариства або третім особам може бути здійснена лише за згодою всіх учасників.

Командитне товариство - господарське товариство, в якому разом з одним або більшою кількістю учасників, що здійснюють від імен товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім майном (учасники з повною відповідальністю), є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується внеском у фонд товариства (вкладники).

Якщо у командитному товаристві беруть участь два або більше учасників з повною відповідальністю, вони несуть солідарну відповідальність за борги товариства.

Командитне товариство діє на підставі установчого договору.

Сукупний розмір частин вкладників не повинен перевищувати 50 відсотків майна товариства, зазначеного в установчому договорі.

Управління командитним товариством здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю. У командитне товариство, де є тільки один учасник з повною відповідальністю, управління здійснюється цим учасником самостійно.

Командитне товариство крім звичайних підстав припиняє свою діяльність також у разі вибуття всіх учасників з повною відповідальністю.

Відмінною рисою командитного товариства у порівнянні з іншими видами товариств є наявність у ньому двох категорій учасників:

осіб, які відповідають необмежено й солідарно за зобов'язаннями товариства (так званих "комплементарне" або "повних товаришів");

– осіб, які беруть на себе обов'язок лише внести визначений вклад у загальне майно товариства, відповідальність яких за зобов'язаннями товариства обмежується внеском у майно товариства "вкладників" або "командистів".

Порівняльна характеристика організаційно-правових форм підприємницької діяльності

Організаційно-правова форма	Характеристика	Організаційно-економічні та соціальні	
		переваги	недоліки
Одноосібна власність	Підприємство, власником якого є фізична особа або родина	<ul style="list-style-type: none"> ✓ простота організації; ✓ повна самостійність та оперативність дій підприємця; ✓ максимально широкі мотиви до ефективного господарювання; ✓ гарантоване збереження комерційної таємниці 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ складності з залученням крупних інвестицій та отриманням кредитів; ✓ відповідальність власним майном по боргах; ✓ неможливість використання професійного менеджменту; ✓ невизначеність строку функціонування
Господарські товариства (ТОВ, ТДВ)	<p>З'єднання власних капіталів декількох фізичних або юридичних осіб за умови:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ однакового розподілу ризику та прибутку; ✓ сумісного контролю бізнесу; ✓ участі в здійсненні діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ широкі можливості виробничої та комерційної діяльності; ✓ збільшення фінансової незалежності та дієздатності; ✓ велика вільність дії; ✓ можливість залучення до управління професійних менеджерів 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ загроза окремих партнерів внаслідок солідарної відповідальності, тобто можливість банкрутства через некомпетентність одного з партнерів; ✓ збільшення ймовірності господарчого ризику внаслідок недостатнього передбачення ходу розвитку процесу та результатів діяльності
Акціонерне товариство	<p>Підприємство, що знаходиться у власності акціонерів, які мають обмежену відповідальність (у розмірі свого внеску в акціонерний капітал) і розпорядкуються прибутком</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ реальна можливість залучення необхідних інвестицій; ✓ можливість постійного нарощування обсягів виробництва та послуг; ✓ обмежена відповідальність акціонерів по результатах діяльності акціонерного товариства; ✓ тривалий характер функціонування 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ наявність розходжень між правом власності та функціями контролю діяльності; ✓ подвійне оподаткування (спочатку прибутку, а потім отриманих дивідендів); ✓ потенційна можливість посадових осіб впливати на діяльність корпорації у власних інтересах

З метою координації діяльності, захисту спільних інтересів і підвищення ефективності капіталу підприємств на основі угоди (договору) можуть створюватись різні об'єднання в формі: **асоціацій, консорціумів, концернів, корпорацій, фінансово-промислових груп, холдингових компаній тощо.**

Базою для створення таких інтеграційних форм підприємств є спільний (подібний) характер технологічних процесів виробництва, взаємозалежність розвитку галузей господарства, синхронне зростання техніко-економічного рівня пов'язаних виробництв, необхідність комплексного використання сировини та інших ресурсів, диверсифікація.

Основними завданнями інтеграційних господарських утворень є:

- ✓ підвищення ефективності роботи в результаті об'єднань зусиль учасників, а також розвиток внутрішньої кооперації наукових, проектних, будівельних і інших організацій в єдиний господарський комплекс;
- ✓ завоювання ринку збуту товарів і утримання на ньому;
- ✓ закріплення постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих деталей, вузлів і інших ресурсів;
- ✓ прискорення технологічного розвитку виробництва.

До головних принципів створення таких формувань належать:

- ✓ добровільні об'єднання;
- ✓ рівноправність партнерів в структурі об'єднання;
- ✓ свобода вибору організаційних форм об'єднання;
- ✓ самостійність учасників;
- ✓ відповідальність кожного партнера при вступі в об'єднання тільки за взятими зобов'язаннями.

За юридичним статусам такі інтеграційні утворення можна поділити на дві групи: 1) що діють на постійній правовій і господарській основі; 2) асоціативні, або підприємницькі – з правом вільного приєднання і вільного виходу з об'єднання.

Асоціація – найпростіша форма договірною об'єднання, створена з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових і матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств – учасників асоціації.

Учасники асоціації зберігають ознаки юридичної особи, мають право входити в інші господарські об'єднання. Управління асоціацією здійснює правління, склад якого обирається на загальних зборах учасників.

Доцільним є формування статутних об'єднань у вигляді асоціацій у тих галузях виробництва, які вимагають широких зв'язків з кооперації, фінансової підтримки для розвитку окремих ланок єдиного виробничого процесу, інвестування в науково-технічні проекти з метою впровадження інновації.

Консорціум – одна з форм монополій, тимчасове статутне об'єднання промислового та банківського капіталу для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (наприклад, реалізації цільових програм, науково-технічних і будівельних проектів тощо). У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність.

Консорціум діє на підставі договору або статуту, який затверджується їх засновниками або власником. Учасники консорціуму зберігають право юридичної особи. Організаційно-правовими формами консорціуму є товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства.

Головує в консорціумі монополія, яка вибирає учасників угідди (консортів).

Корпорація – договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органом управління корпорації.

Концерн – це одна з форм монополій, статутне об'єднання промислових підприємств, наукових об'єднань, підприємств транспорту, торгівлі на підставах повної фінансової залежності від одного підприємства чи їх груп. Концерни можуть створюватись за такими двома критеріями:

диверсифікація;

об'єднання підприємств і організацій, які пов'язані спільним технологічним циклом.

Управління концерном здійснюється правлінням, яке складається з власників великих пакетів акцій. Воно вирішує принципові питання діяльності концерну, здійснює контроль і загальне керівництво його справами. Оперативне керівництво справами концерну здійснюється радою директорів (менеджерів).

Концерни створюються при наявності таких факторів та умов:

– декілька галузей взаємопов'язані технологічним процесом, потребують забезпечення нафтою, газом, енергоносіями, системами комунікацій;

– діє режим єдиного технологічного регулювання;

– створення концерну сприяє багатоканальному використанню сировини та матеріалів;

– забезпечується повнота циклу: наука – техніка – розробка – інвестування – виробництво – збут – споживання;

– головний принцип – лідерство великих структур на ринку продукції.

Результатом створення концернів є поліпшення цілого ряду напрямків господарсько-виробничої діяльності підприємств, які ввійшли до їх складу. Серед них слід зазначити наступні:

– оптимальні внутрішні структури;

– оперативність горизонтальних зв'язків;

– досягнення принципу саморозвитку;

– концентрація ресурсів, що дозволяє маневрувати й забезпечувати інформаційне, інженерне, маркетингове обслуговування.

Промислово-фінансова група (ПФГ) – об'єднання, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міжнародними договорами України, а також з метою виробництва кінцевої продукції.

У складі промислово-фінансової групи визначається головне підприємство, яке має виключне право діяти від її імені як учасника господарських відносин.

Головне підприємство ПФГ – підприємство, яке виробляє кінцеву продукцію ПФГ, здійснює її збут, сплачує податки в Україні, офіційно представляє інтереси ПФГ в Україні та за її межами.

Головне підприємство та учасники ПФГ зберігають статус юридичної особи, а також незалежність у здійсненні виробничої, господарської і фінансової діяльності відповідно до Закону України “Про промислово-фінансові групи в Україні” та укладеної Генеральної угоди про сумісну діяльність.

Головним підприємством ПФГ не можуть бути торговельне підприємство, транспортне підприємство, підприємство в сфері громадського харчування, побутового обслуговування, матеріально-технічного постачання, банк, фінансово-кредитна установа.

Кабінет Міністрів України приймає до розгляду проекти створення ПФГ за умови, що розрахунковий обсяг реалізації кінцевої продукції ПФГ буде еквівалентним сумі 100 млн дол. США за рік починаючи з другого року після створення ПФГ.

Промислово-фінансова група не є юридичною особою і не підлягає державній реєстрації як суб'єкт господарювання. Порядок утворення та інші питання діяльності промислово-фінансових груп визначаються Законом України “Про промислово-фінансові групи в Україні”.

Холдингова компанія – суб'єкт господарювання, що безпосередньо на займається виробничою діяльністю, але використовує свої кошти для придбання контрольних пакетів акцій інших підприємств, які є учасником концерну або іншого об'єднання. Завдяки цьому холдингова компанія здійснює контроль за діяльністю таких підприємств. Об'єднані у холдингу суб'єкти мають юридичну та господарську самостійність. Проте право вирішення основних питань їхньої діяльності належить холдинговій компанії.

Договір є правовою формою партнерських відносин.

Договір (контракт або угода) — це добровільна, двостороння або багатостороння форма документального закріплення партнерських зв'язків між економічними суб'єктами, тобто взаємовідносин у процесі праці, виробництва і реалізації продукції або надання послуг. У договорі обумовлюється предмет договору, взаємні права та обов'язки, а також умови відповідальності за порушення договірних зобов'язань.

У ринкових умовах застосовуються два види договорів:

- ✓ *засновницький договір;*
- ✓ *підприємницький договір.*

Засновницький договір є письмовим документом, що засвідчує волевиявлення фізичних і юридичних осіб щодо створення певної організаційно-правової форми підприємницької діяльності.

Підприємницький договір – це договір, який стосується безпосереднього здійснення обраного виду підприємницької діяльності у визначеній організаційно-правовій формі.

Класифікація підприємницьких договорів

Сфери діяльності	Види договорів
1. Купівля, продаж, оренда або лізинг	1. Договір купівлі-продажу продукції підприємства. 2. Договір на постачання товарів через посередників. 3. Договір аукціонного продажу товарів. 4. Договір на виготовлення продукції із сировини та матеріалів замовника. 5. Договір продажу майна іншим юридично особам. 6. Державний контракт (державне замовлення). 7. Договір оренди майна. 8. Лізингова угода.
2. Підрядні послуги	2.1. Договір про консалтинг (інформаційне обслуговування). 2.2. Договір про надання юридичних послуг. 2.3. Договір про надання аудиторських послуг. 2.4. Договір про надання брокерських послуг. 2.5. Договір про надання рекламних послуг. 2.6. Договір на виконання науково-дослідних робіт.
3. Трудові відносини	3.1. Тарифна угода. 3.2. Колективний договір. 3.3. Договір (контракт) про наймання керівника. 3.4. Договір (контракт) про наймання працівника (фахівця, службовця).
4. Страхування	4.1. Договір особистого страхування від нещасних випадків. 4.2. Договір страхування майна підприємств. 4.3. Договір страхування майна громадян. 4.4. Договір обов'язкового (добровільного) медичного страхування.
5. Розрахунки та кредити	5.1. Договір на розрахункове та касове обслуговування. 5.2. Договір позики під заставу майна. 5.3. Договір поручительства. 5.4. Кредитний договір.
6. Зовнішньо-економічна діяльність	6.1. Агентський договір. 6.2. Договір на декларування товарів для митного контролю. 6.3. Договір на транспортно-експедиційне обслуговування зовнішньоторговельних вантажів. 6.4. Договір консигнації. 6.5. Договір на закупівлю товарів з імпорту. 6.6. Договір постачання товарів з експорту. 6.7. Ліцензійний договір.
7. Інші договори	7.1. Договір доручення. 7.2. Договір комісії. 7.4. Договір про спільну діяльність.

Договір на постачання товарів через посередників

укладається на постачання фірмою-посередником певних видів продукції покупцям за обумовленою формою її оплати.

Договір про аукціонний продаж товарів – документально оформлена угода про публічний продаж виставленого на аукціон товару за найбільш високу ціну, оголошену покупцем.

Державний контракт є письмовим документом, який передбачає забезпечення споживачів, що фінансуються за рахунок державного бюджету, і поповнення державного резерву відповідними видами продукції.

Лізингова угода — це договір між виробником і споживачем, що стосується довгострокової оренди машин, обладнання, приладів, транспортних і інших технічних засобів праці.

Договір обов'язкового медичного страхування відбиває документально оформлені відносини між страховиком (страховою медичною установою) і страхувальником (підприємством або організацією в особі їхніх керівників), що передбачають страхування персоналу (трудового колективу). Зміст такого договору надання страховиком медичних послуг, зроблених працівникам страхувальника, і уплатой страхувальником визначених грошових внесків в обумовлений договором термін.

Договір поруки – документально оформлена домовленість між трьома сторонами (поручителем, кредитором і боржником), відповідно до якої поручитель у випадку неплатоспроможності боржника зобов'язується протягом заздалегідь обговореного часу з моменту настання терміну платежу відшкодувати отриману боржником позичку.

Ліцензійний договір відрізняється від звичайної ліцензії на здійснення певного виду підприємницької діяльності. Він укладається між ліцензіаром і ліцензіатом і передбачає надання виняткової ліцензії на використання винаходів або «ноу-хау» за визначену винагороду у виді паушального платежу або роялті. Ліцензіар – це особа, що бажає придбати право на її використання у ліцензіата. Ліцензіат – власник конкретної інновації.

Договір про спільну діяльність належить до документів господарського призначення і передбачає спільну діяльність партнерів без створення юридичної особи (без створення товариства). Основною договором є сплата партнерами майнових або грошових внесків, які стають загальною часткою власністю. 27

Обов'язкові елементи кожного договору:

- ✓ преамбула;
- ✓ основна частина договору;
- ✓ заключна частина

Преамбула повинна містити: чітку назву договору; місце і час (дату) укладення договору; фіксацію факту укладання договору відповідно до умов, викладеними в його тексті; юридичну адресу сторін договору (партнерів).

Основна частина договору охоплює специфічні (характерні для певної угоди) і загальні (стандартні) умови.

До специфічних умов договору відносяться:

- ✓ предмет договору і кількість товару;
- ✓ якість товару;
- ✓ ціна товару; знижки або надбавки, якщо вони застосовуються;
- ✓ основні умови постачання;
- ✓ форма оплати;
- ✓ термін постачання;
- ✓ маркірування, пакування, тара;
- ✓ порядок здачі — прийому товару;
- ✓ відповідальність сторін;
- ✓ додаткові застереження, якщо вони необхідні.

Загальні умови договору

Заключна частина

В усіх типових договорах є такі розділи.

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ.

У цьому розділі вказується, які завдання ставлять перед собою договірні сторони (реалізація товарів, виконання науково-технічної продукції, отримання довготривалого кредиту на певну суму, спорудження об'єктів (промислових чи соціально-культурних). Далі зазначаються строки виконання сторонами взятих на себе зобов'язань і форма контролю за їх виконанням та інше, залежно від специфіки умов договору.

2. ВАРТІСТЬ РОБІТ ТА ПОРЯДОК РОЗРАХУНКІВ.

Тут зазначаються вартість укладеного договору, поетапність його виконання сторонами, форма розрахунків за обсяги виконаних робіт.

3. ПОРЯДОК ЗДАВАННЯ ТА ПРИЙМАННЯ РОБІТ.

У цьому розділі подається форма документів, які оформлюються при здаванні роботи поетапно і при її виконанні в повному обсязі (накладні, акти приймання робіт, їх якісної оцінки тощо).

4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН.

За невиконання або виконання на неналежному рівні зобов'язань за договором, порушення термінів його виконання сторони обумовлюють види відповідальності (штрафні санкції, якщо вони не передбачені законодавством).

5. ФОРС-МАЖОРНІ СИТУАЦІЇ.

Це розділ, який звільняє від відповідальності за часткове або повне невиконання зобов'язань за укладеним договором, якщо причиною невиконання є непереборні сили (пожежі, повені, землетруси), незалежно від договірних сторін. Про виникнення такої ситуації повідомляють одна одну.

6. ІНШІ УМОВИ.

У цьому розділі кожна сторона може висунути свої специфічні вимоги, які розглядаються другою стороною, як результат, приймається відповідне рішення про особливі умови або, у разі взаємної згоди, ухвалюється запропоноване рішення.

Додаткові умови, якщо вони прийняті сторонами, набувають сили договору і для обох сторін є обов'язковими.

7. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ ТА ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ СТОРІН.

У цьому розділі зазначається дата початку і кінця дії договору. Вказуються поштові адреси сторін, адреси банків, їхні коди і розрахункові рахунки. У кінці договору ставляться підписи сторін і скріплюються гербовою печаткою.

Найважливіші форми співпраці партнерів за окремими напрямками підприємницької діяльності

1. **Форми співпраці в сфері виробництва**

Спільне підприємство – підприємство, статутний фонд якого створюється за рахунок пайових внесків двох або більшої кількості засновників, котрі представляють різні форми власності або один із них є іноземною фізичною чи юридичною особою.

Виробнича кооперація – це форма співпраці, за якої організується закінчений виробничий цикл усіма співпрацюючими партнерами, кожний з яких виконує свою частку робіт у рамках єдиного виробничого процесу. Отриманий в кінцевому рахунку дохід (прибуток) розподіляється між партнерами відповідно до внеску кожного з них у загальний обсяг робіт.

Лізинг – особливий вид оренди, об'єктом якої є переважно виробниче устаткування, транспортні засоби та інше.

Проектне фінансування – форма партнерських зв'язків, за якої: а) одна із сторін бере на себе зобов'язання фінансувати реалізацію проекту іншого партнера або б) одна сторона, що має власний розроблений проект, пропонує іншій стороні здійснювати практичну реалізацію її проекту і зобов'язується фінансувати усі роботи. Проте в обох випадках інша сторона має повернути кредит, як правило, у товарній формі (тобто за рахунок частини вироблених товарів після реалізації відповідного проекту).

Ліцензування – форма співпраці, за якої суб'єктами відносин є ліцензіар (власник певних прав) та ліцензіат (той, кому такі права передаються на постійній чи тимчасовій основі). Ліцензіар укладає угоду з ліцензіатом, відповідно до якої останньому передаються права на використання патенту, товарного знаку, іншої значущою новації за певну плату. Передача таких прав полегшує ліцензіару вихід на новий ринок, а ліцензіату використання купленої ліцензії в інтересах власного бізнесу.

Управління за контрактом – форма відносин, сутність якої полягає в тому, що один з підприємців передає іншому “ноу-хау” в галузі управління, а другий забезпечує інвестування; за своєю сутністю управління за контрактом є експортом управлінських послуг, а не капіталу.

Підрядне виробництво – це взаємини між підприємцями, коли один із них здійснює цільове виробництво товару за прямою вказівкою замовника.

Форми співпраці у сфері товарообміну.

Бартер, бартерні операції. Під бартером розуміють конкретну угоду, умови якої сторони виконують попередньо узгодивши номенклатуру обмінюваних товарів; пропорції обміну певного товару на інший; строки взаємних поставок продукції.

Зустрічна поставка як різновид бартеру. Бартерні операції можуть здійснюватись й на інших умовах (домовленостях), а саме: сторони визначають, який товар має бути посталений однією стороною іншій, а що конкретно має бути поставлено іншою стороною – вирішується пізніше й окремо; таке рішення оформляється у вигляді додатка до договору.

Комерційна триангуляція (“трикутник”). Сутність її полягає в тому, що у здійсненні бартерних операцій можуть брати участь не дві, а три і більше сторін.

Форми співпраці у сфері фінансових відносин.

Комерційний трансферт використовується в міждержавних відносинах і означає взаємне придбання партнерами капіталу в національній валюті у визначених розмірах за договірною ціною. При цьому не відбувається фізичного переміщення капіталу через національні кордони, а куплена валюта зараховується на рахунок покупця у центральному банку країни-продавця. Ця форма партнерських взаємовідносин застосовується в системі міжбанківських зв'язків (відкритті так званих кореспондентських рахунків) і міждержавних відносин.

Факторинг – система взаємовідносин, яка встановлюється між підприємцем і фактор-фірмою, котра бере на себе дебіторську заборгованість підприємця або купує у підприємця його вимогу до того чи іншого партнера щодо рплати боргу. У ролі фактор-фірми найчастіше виступають банки.

ФОРМИ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ

Форвардні контракти – форма строкових, швидких розрахунків, які здійснюються не більш ніж чим через 2 дні після заключення договору. Зазвичай форвардні угоди укладаються банками, торгово-промисловими фірмами з метою запобігання збитків через коливання цін або валютних курсів.

СПОТ (готівковий, швидкосплачуваний) – це біржова або внебіржова угода про продаж наявного товару або валюти, яка передбачає миттєву поставку і оплату. За умов валютних угод при умові СПОТ передача валюти здійснюється протягом однієї доби.

Реекспорт – вивіз із держави раніше введених, імпортованих до неї сировини або інших товарів з метою їх перепродажу іншим країнам в тому ж вигляді або після певної переробки.